

S6E12. Ernest Shackleton: Efterladt på drivende havis i Sydhavet

Der ligger et stort skib fast i isen. Det er en tremastet skonnert, den er lavet af træ. Det er minus 20 grader udenfor. Der er 28 mand om bord, og der er ingen mennesker i hele verden, der ved, hvor de er. De har ikke nogen radio ombord. De har ingen mulighed for at komme i kontakt med omverdenen. Og isen arbejder. Den trykker sig ind på skibet. Om natten kan de ikke sove for lydene, som indimellem får det til at lyde som skrig i mørket, fordi der er træplanker, der knækker. Trykket er meget, meget voldsomt. Og efter en uge på den her måde står det klart, at det her ender galt, og mændene begynder at flytte deres ejendele ud på isen. De flytter telte med, de tager redningsbådene ned og sætter dem på isen - ikke at de har noget vand at sætte dem i, fordi vand er så langt væk fra, så de kan ikke engang se det. Der er is overalt. Men isen bliver ved med at arbejde. En dag knækker masten, og den næste dag går der hul på skroget, og vandet fosser sig ind. Og så går det faktisk hurtigt. I løbet af et døgn er skibet skruet fuldstændig ned og er borte.

Dette er det sidste afsnit i sæsonen om de vildeste overlevelseshistorier blandt opdagelsesrejsende og eventyrere. Og sikke en vi slutter af med. For i dag skal vi ud på den mest legendariske af dem alle. Intet mindre. Året er 1914, og vi skal på tur med skibet Endurance med den berømte leder Sir Ernest Shackleton. Planen med ekspeditionen var, at de som de første ville krydse hele Antarktis, kaldet for det sidste store polareventyr. De sætter ud fra Buenos Aires, men alt går galt. Skibet fryser fast i isen på vej mod Antarktis. Skibet knuses, og besætningen på isen driver afsted. Efter ti måneder beslutter Shackleton, at de skal i bådene, og snart udspiller en af de mest heltmodige og ja også en af de mest kendte historier sig. Vi skal i gang med en fortælling om stort mod, stort lederskab og en utrolig vilje til at overleve.

Og med i studiet har jeg dig, Hanne Strager. Velkommen!

Tak skal du have.

Du er uddannet biolog, der er forfatter, har arbejdet på Danmarks Akvarium og Naturhistorisk Museum, du har meget længe været fascineret af ekspeditionshistorie, og så har

du såmænd kurateret en stor udstilling om netop Shackleton og Endurance-ekspeditionen. Hvem var han, Shackleton?

Ja, han var en dreng, der voksede op i Irland. Han tilhører det, der hed det anglo-irske samfund, som jo i virkeligheden er englændere, som var en del af Irland. De var ikke keltere. Og han går i skole som alle andre, og det var egentlig meningen, at han skulle blive læge. Det ville hans far i hvert fald gerne have, at han blev. Men det havde han ikke lyst til. Han blev uddannet sømand. Han blev uddannet inden for handelsflåden.

Og i en forholdsvis ung alder kommer han jo afsted med en også anden meget berømt herre, Scott.

Ja, han kommer jo faktisk afsted mod Sydpolen allerede i 1901, og der er han vel 26-27 år gammel. Og Scott er kaptajn og leder af ekspeditionen. Og Scott holder kortene meget tæt på hånden. Han vil ikke fortælle, hvem han vil have med ind mod Sydpolen. Men det ender faktisk med, at han vælger Shackleton som én ud af to mænd, der skal gå med ham ind mod Sydpolen. Og det ender som en rædselsvækkende oplevelse for alle parter i virkeligheden. Men måske især for Shackleton, som bliver sendt syg hjem af Scott. De når ikke Sydpolen. De må opgive et godt stykke på vej derhen. De lider forfærdeligt af skørbug. De har som det mest tåbelige, man måske kan forestille sig, haft ponyer med. Og så skulle de jo slæbe maden med til de her ponyer. Så det var ikke nogen særlig smart idé. Så det var en meget strabadserende tur. Og Shackleton bliver syg på den her tur, og han bliver så syg, at han i perioder ikke kan trække slæderne ligesom de to andre, og måske har han endda måttet sidde på slæden og blive trukket af de andre. Og det har jo været en vanære for hans maskulinitet, at han blev så syg. Og det var en vanære, som Scott forstod at udnytte til sin egen fordel. Altså, Scott holdt sig ikke tilbage med at omtale Shackleton som årsagen til, at de måtte opgive at komme ind til Sydpolen.

Okay! Det var så grelt?

Ja, det var ret grelt. Altså, Scott havde også brug for en forklaring på, hvorfor de ikke nåede det. Og det var altså ikke hans lederskab, det var galt med. Det var fordi, det var hensynet til et sygt ekspeditionsmedlem.

Sådan som jeg husker historien, Hanne, så kommer Shackleton hjem før resten af ekspeditionen og også hjem før Scott.

Ja, det gør han jo, fordi han bliver sendt syg hjem.

Så det kommer til, Hanne, at få en betydning for hans eftermæle, at han kommer hjem som den første fra ekspeditionen?

Ja, på en lidt "held i uheld"-agtig måde, fordi når Scott nu ikke er der til selv at fortælle, så henvender hele pressen i England sig til Shackleton. Så han får en enestående adgang til pressen og til at fortælle om det. Og han bliver kendt. Han bliver kendt som en form for helt, selvom han blev sendt syg hjem. Men det er jo ikke den historie, han vælger at fortælle. Han vælger at fortælle om strabadserne. Og han er - det skal man måske faktisk lige sige - at han er en meget flot, stor mand. Bred, høj, kraftigt bygget og egentlig et ret smukt ansigt. Så han har jo gjort sig godt i pressen og i forskellige sammenhænge, hvor han har været ude at fortælle om disse oplevelser. Så han efterlod et stort indtryk både i pressen, men også i de forskellige societies, Royal Geographical Society, Royal Society, som skulle være dem, der skulle sponsere hans tur næste gang. Så det gav ham et afsæt for at få de rigtige kontakter.

Ja, for der var ret hurtigt nye planer, så vidt jeg husker?

Ja, det var der. Der var jo mange, der havde noget, de gerne ville på Sydpolen. Scott vendte jo også tilbage som...

Det meget berømte kapløb med Amundsen.

Ja, det ved alle selvfølgelig godt. Men faktisk var det sådan, at før Scott og Amundsen havde deres kapløb, så nåede Shackleton at komme derned med sin egen ekspedition for at komme ind til Sydpolen. Og den hed Nimrod-ekspeditionen, og den var på mange måder lige så mislykkedes som den ekspedition i 1901 med Scott. Nu var det så under Shackletons ledelse. Og Shackleton går ind med tre mand mod Sydpolen, og de kommer så tæt på som et par hundrede kilometer fra Sydpolen, hvor Shackleton så bestemmer sig for at sige, "Nu vender vi om." Og af mange bliver det betegnet som måske den allerypperste form for heltemod; det er at opgive triumfen. For han kunne have fået

triumfen. Han havde måske mistet et eller to liv eller alle fire liv, men han havde udødeliggjort sig selv som den, der var nået ind til Sydpolen. Men det vælger han fra. Han vælger triumfen fra, fordi han har ansvaret for tre mand og sig selv. Så han drejer om, selvom de er meget tæt, og siger, "Det gør vi altså ikke. Nu vender vi om." Det var stadigvæk på et hængende hår, at de kom tilbage, men det gjorde de. Og det har han egentlig vundet enormt meget anerkendelse for at kunne træffe den modige og rigtige beslutning, selvom man er under pres for at fuldføre.

Og så har vi jo... Og det passer så fint, for vi har jo været så heldige at finde lyd på Shackleton. Ikke fra hans meget kendte fremtidige ekspedition, men nemlig fra denne her Nimrod-ekspedition. Og Hanne, dette klip er fra 1909. Det er måske 3-3,5 minut langt. Vi har valgt at klippe lidt i det, for det er en smule utydeligt. Men i det lille klip, vi skal høre, fortæller Shackleton om sine kammerater. Han priser dem, de her - hvor mange var de? - fire gutter, der skulle afsted.

De var fire i alt. Det var tre, han havde med, og så sig selv.

Ja. Ned mod Sydpolen. Og han siger, at det er takket være dem, at de allesammen klarede sig, og han kalder dem for meget loyale ekspeditions-kammerater. Klippet kommer her:

"For the men who were my comrades who regardless of self denied themselves in any possible way to promote the success of the expedition. And it has been to them that we have achieved the measure of success that the country seems to think we have done. And these men... I can only say, speaking here now, that they have been loyal to the very core throughout the trying times we have gone through."

Hanne, lade os komme ud på Endurance.

Endurance tager afsted i 1914. Men inden vi tager afsted med Endurance, så skal man måske nævne, at i 1912 havde både Scott og Amundsen været på Sydpolen. Og det er vigtigt for at forstå, hvordan det kunne lade sig gøre for Shackleton at skaffe midler til endnu en håbløs ekspedition til Sydpolen, fordi det var jo netop et nederlag. Det var et nederlag for England. Det var et nederlag, som var næsten ubærligt for dem, at deres helt Scott, Robert Falcon Scott, han var død på vejen. At han var blevet slået på mål-

stregen af Amundsen, som jo ovenikøbet havde sagt, at han skulle til Nordpolen og så vender om midt ude på havet og sætter fuld fart ned mod Sydpolen og så på en måde, som jo englænderne næsten synes var snyd, med ski og hundeslæde. Det var for let. De kunne næsten ikke bære det. Og så var han kommet ind og havde været der før dem, og Scott og hans mænd døde på vejen hjem.

Altså, det du siger, Hanne, er, at hvis Scott var kommet frem og den engelske succes havde været der, så havde Shackleton ikke to år senere kunnet finde penge og fonde til at lave et nyt, stort engelsk projekt?

Nej, det tror jeg ikke.

De savnede en helt.

De savnede en helt, og på en måde var det blevet lidt umoderne med de dér lidt åndsvage ekspeditioner for at sætte et flag et sted. Glansen var ved at gå lidt af den måde at opleve land på. Så det var trangen til at genrejse sig efter den helt forfærdelige tragedie og fiasko, som Scotts Sydpolseventyr havde været. Og der tror jeg alligevel, det sad meget dybt i englænderne, at nu skal vi vise, at vi godt kan. Så det lykkedes faktisk Shackleton at overbevise både private mæcener men også forskellige societies om, at der var en idé i at lave en transatlantisk Sydpolsekspedition.

Og det var altså en ekspedition, som skulle gå ud på, at ét skib skulle gå ind i det, der hedder Weddell Sea, og sætte en gruppe af mænd i land der - og det var det skib, der hed Endurance, og som Shackleton selv var på. Og et andet skib skulle sejle om på den præcis modsatte side af Antarktis og gå i land og lægge depoter ud ind mod Sydpolen. Og så skulle Shackleton med sine mænd fra Weddell Sea gå tværs over, hen over Sydpolen og hen over de andre højderygge ned mod Ross Sea, hvor depoterne var lagt ud, og så havde de altså krydset hele kontinentet. Det var det, planen var.

En lang tur, jo.

En vanvittig lang tur og på mange måder lidt formålsløs. Der var ikke så meget grund til at gøre det andet end at sige, at så havde man krydset kontinentet. Men det var den sidste store ting, man manglede at gøre, så det fik man altså nogen til at sige, at det synes vi stadigvæk, der er en idé i. Og det var derfor, de satte ud i sommeren 1914. Så

havde han fået besætningen ombord, og de havde fået det her fantastisk smukke skib, der hed Endurance. Og de sejlede afsted en smuk sommermorgen fra England. Og de kom jo altså ikke længere end til den sydengelske kyst, før de hørte, at Første Verdenskrig var brudt ud.

Ja, jeg sidder og tænker, "1914!" Var det tæt på, at de ikke kom afsted af den årsag?

Det var meget, meget tæt på. Da de hørte, at der var brudt krig ud mellem Tyskland og Rusland, så forstod de med det samme, hvilke implikationer dette havde, også for England. Og de følte jo en national kaldelse, at de var nødt til at stille sig til rådighed. Så de gik i land, og de sendte et telegram til krigsministeren, som var Winston Churchill, og tilbød at stille både deres skib og sig selv til rådighed. Og de fik et telegram tilbage ret kort tid efter fra Winston Churchill med ét ord på. Der stod bare: "Proceed." Bare forsæt. Han ville gerne have, de fortsatte. Så det gjorde de.

Wauw! Og så sejler de til Buenos Aires?

Ja, så sejler de til Sydamerika. Der skal de blandt andet hente de hunde, de skal have med ombord. Og det er altså ikke det, man måske tænker, er slædehunde. Det er dem her typisk enten en husky-type eller det, vi kender som den grønlandske slædehund. Det her var et værre rodsammen af alle mulige bastarder. Hvis man kigger på billeder, så kan man se noget, der ligner lidt en sankt bernhard-hund, og noget der ligner lidt mere en collie. Der er alt muligt mærkeligt imellem. Det er ikke sådan den typiske husky-type-hund. Men de skulle være udmærkede hunde, havde de fået at vide. Det viste sig faktisk også, at det var de. Og der var også en lille smule udskiftning af besætning i Sydamerika,

Ja, de får en blind passager med. Hvad gik det ud på?

Ja, der sker det, at de smider to mand af besætningen. Der har været problemer med dem. De har været problemmagere, de har drukket sig fulde, og der har været slagsmål. Så de bliver sat af, og så skal de have to nye ombord. Og der er tre, der melder sig i Buenos Aires, der gerne vil med, og af dem tager Shackleton kun de to. Og den sidste, den tredje, han er simpelthen så sønderknust over, at han ikke kan komme med, så de

to andre tager ham med alligevel. De putter ham simpelthen ind bag i skotten og siger, "Så sidder du bare dér, indtil vi er kommet afsted."

Så ligger han nede i lasten, eller hvad?

Ja, det gør han.

Ha ha! Okay!

Og da de så er kommet ud i rum sø, bliver han selvfølgelig trukket frem, og han får en kæmpe røffel. Shackleton stiller sig op i al sin magt, og så siger han simpelthen til den her blinde passager, om han er klar over, at hvis det kommer til det, og der bliver hungersnød ombord, så er de blinde passagerer altid dem, der bliver spist først. Og så var alle klar over, at Shackleton havde accepteret, at han var med. Og han blev så messe-dreng.

Okay! Og ved vi, hvordan det egentlig gik med ham sådan de næste par uger?

Ja, han trivedes rigtig fint og blev et meget populært og afholdt besætningsmedlem.

Wauw, en fin lille krølle! Fortæl, hvad der så sker, Hanne. De skal ned mod Sydgeorgien, som er det her landstykke, der ligger in the middle of nowhere nord for Antarktis.

Ja, det er jo sådan set en ø.

Det er en ø, ja.

Ja, og der skal de ned og hente nogle forsyninger, og det er jo et meget naturligt stop på vejen ned. Det er ret langt nede allerede.

Men der bor folk.

Der er en hvalfangerstation, som er bemanded primært med nordmænd. Og det var egentlig kun meningen, at de skulle være der nogle få dage, men de får at vide af de her hvalfangere, at de skal lige vente med at tage afsted, fordi der er så ekstremt dårli-

ge isforhold det år. Det er om sommeren, at de kommer derned, men der er stadigvæk for meget is til, at man rigtig kan komme tæt på land. Og for at Shackleton kan komme ind i bunden af Weddell Sea, af den store bugt, der er dér, så skal isen jo helst være væk. Så det de lytter til de råd, de får, og bliver der en måneds tid og udforsker øen. Men så tager de så afsted og sejler ned og finder faktisk ud af ret hurtigt, at det er fuldstændig rigtigt, at der er problemer. Der er enormt meget is. Og de tilbringer rigtig lang tid med at prøve at navigere igennem alle de her sprækker af is. Først er det jo bare isbjerge, man sejler igennem. Så er det isflager med store revner, som man skal prøve at finde vej igennem et puslespil af isflager. Og det gør de så også. Og de kommer tættere og tættere på land. Og de kommer faktisk helt ned i bunden af Weddell-bugten. De kan se land...

Og når du siger land - det er simpelthen kontinentet Antarktis?

Det er kontinentet Antarktis. De kan se bjergkæderne. De kan se, at det er derind, de skal. Og på det tidspunkt, hvor de er tættest på land, der beregner de, at hvis det var åbent hav foran dem, så havde de måske bare én dags sejlads, så var de derinde. Så der var sådan en god stemning ombord: Ekspeditionen er under vej. Vi skal sætte de her mænd af, som skal gå tværs over kontinentet. Og så var det jo meningen, at dem, der var tilbage på skibet, de skulle sejle tilbage igen. De skulle bare sættes i land, og så skulle skibet sejle igen.

Men det går ikke helt så nemt. De har faktisk problemer med at komme ind igennem isen, og nogle dage ligger de fast og kan ikke rigtig komme nogen vegne, og nogle dage hugger de sig lidt igennem med nogle isflager, og nogle dage bliver de - isen bevæger sig jo lidt, og så bliver de bragt lidt længere nordpå og dermed væk fra land. Og faktisk er, at dér i midten af december er det det tætteste, de nogensinde kommer land. Shackleton kommer aldrig til at sætte foden på Antarktis' jord igen nogensinde. Og heller ikke på denne her ekspedition. Isen bevæger sig. De flyder lidt med de og håber på, at der kommer en åbning. Det er stadigvæk højsommer. Der er al god grund til at håbe og tro, at det kan lade sig gøre. Julen kommer, nytåret kommer...

Og sidder de fast på det her tidspunkt, eller bevæger de sig stille og rolig?

Nej, de sidder ikke fast. De bevæger sig stadigvæk, men ikke indad mod land. Og som tiden går, bliver det koldere. I løbet af januar, begynder det at blive koldere. Og den is,

der før havde bevæget sig nogenlunde, det fryser mere og mere fast. Der begynder at blive bekymring.

Ja, og man skal forstå, at sæsonen er vendt om. Så når du siger, at hen over januar, begynder det at blive koldere, der skulle man tro, at det har været koldt i lang tid, eller hvordan hænger det sammen?

Januar er jo sommermåned. Vi er på den sydlige halvkugle, så det er højsommer. Der er midnatssol, og nogle dage er der dejligt vejr. Men når du kommer hen i slutningen af januar og starten af februar, så begynder det faktisk allerede at vende. Så begynder kulden at komme tilbage. Der er stadigvæk masser af sol, men kulden begynder at komme tilbage, og højsommeren forsvinder. Så jo længere de kommer hen dér, desto mere går det op for dem, at det her kan blive et problem. Og man kan se i de forskellige dagbøger - de skriver jo allesammen dagbøger, høj som lav - at der er flere, der udtrykker en vis bekymring for, at det her er ikke godt.

Har de besluttet der at opgive at komme til Antarktis og så tage tilbage til Sydgeorgien?

Nej, det er ikke sket endnu. Han er jo optimist. Han har det faktisk sådan, at det vigtigste, han kigger for, når han kigger efter karakteregenskaber i de mennesker, han skal have med på sine ekspeditioner, at optimisme og tålmodighed er det vigtigste for et ekspeditionsmedlem på hans ekspedition. Hvis ikke man har det, så klarer man det ikke. Og det skulle altså vise sig, at det fik de meget, meget rigelig brug for - begge dele. For i løbet af de første uger af februar går det op for dem, at de sidder uhjælpeligt fast. De kommer ikke ind til land. Ikke alene kommer de ikke ind til land, de kommer heller ikke ud til vand. Der er is overalt, hele vejen rundt om dem. Og det er ikke længere dem, der bestemmer, hvor skibet går hen. Hvis skibet bevæger sig, så er det, fordi isen bevæger sig. Der er ikke nogen mulighed for skibet for at flytte sig ved egen vilje længe. Én gang prøver de faktisk, hvor Shackleton sætter folk ned på isen med kæmpestore save. Altså sådan nogle som saver træer over. Fire meter lange save og økser og sådan nogle løftestænger. Og så skal de grave en rande. De kan se, der er 400 meter ud til en åbning i isen - ikke åbent vand, men der er trods alt en sprække i isen, hvor der vandet ude. "De 400 meter," siger Shackleton, "det skal vi klare."

Det er eddermame langt!

Det viste sig også, at det kunne de ikke. De kæmpede. De var gennemblødte. De fik forfrysninger i hænderne. De savede, de fik savet nogle stykker op, men de kunne ikke holde trit med frosten. Det frøs til igen. De kunne simpelthen ikke. 400 meter er altså virkelig, virkelig langt. Han prøvede at sætte fuld fart på skibet og se, om det kunne kværne igennem. Det kunne det heller ikke.

Hanne, hvornår kommer vi til den scene, du indledningsvist startede med, som også - tror jeg - er meget berømt, for de har jo taget billeder af det her. Jeg har set adskillige, der ligger på nettet og i mange, mange, mange bøger. Dette berømte billede af Endurance, der bliver skruet fast i isen og nærmest tilter og ligger skråt. Hvornår kommer vi til den scene?

Jamen, den kommer vi til nu! Lige nu! I midten af februar 1915 begynder isen at ligesom skrue ind på skibet på en måde, hvor de får sådan nogle formationer af is langs med skibet og ude omkring skibet, hvor skråningerne bliver mange meter høje rundt omkring dem.

Som næsten vil betyde, at isen spiser skibet og skruer det ned.

Ja, den skurrer det simpelthen ned. Og det er jo ikke en protest. Det er ikke to dage. Det tager 14 dage, hvor trykket stiger og stiger. Så ryger der et spant der, så ryger der et dæksbræt dér. De hører de her drøn og suk fra skibet, mens det er under angreb af isen. De er klar over, at det her er kritisk, men de har tid nok til at evakuere skibet. De begynder langsomt at flytte ting ud på isen. Og Shackleton siger ligesom, at det kan gå galt, så nu gør vi det, der er fornuftigt, og nu redder vi det, vi kan, af vores forsyninger, så hvis skibet bliver skruet ned, så kan vi håndtere det.

Hvad har de tænkt sig at bo i på isen?

Jamen, de har telte med.

Telte, som de skulle have brugt, når de krydsede Antarktis. Det er det, de sætter op nu?

Ja. Men de har jo også sejl, de kan sy flere telte af. Og de har redningsbådene, som de også tager med ned på isen. Og de har soveposer, som jo ikke er...

Redningsbåde, som bliver meget vigtige senere hen.

Redningsbådene er sindssygt vigtige. Soveposerne er også vigtige, fordi de skal jo holde varmen i de her mellem minus 15 og minus 30 grader, som de kommer til at gå ind i, fordi nu kommer vinteren. Og på et tidspunkt tager isen over, og så kværner den simpelthen skibet ned. Og den dér sidste lemlæstelse af skibet tager et døgn tid, hvor masten brækker. Og noget af det sidste, der bliver reddet, det er faktisk, at skibets fotograf, som hedder Frank Hurley, han går ind igen og vader rundt i livet i det her iskolde vand for at finde sine glasplader. Der er jo ikke tale om film denne her gang. Det er glasplader, man eksponerede film eller billeder på, fordi de skal med hjem. Han får ikke lov at tage dem alle sammen med af Shackleton, fordi det er begrænset, hvor meget vægt de kan have med.

Men son du selv har sagt: Det er jo en af årsagerne til, at ekspeditionen senere bliver så kendt; Det er, fordi vi har de billeder her.

Ja, billederne er helt afgørende for, at Shackleton kan komme tilbage og lave en foredragsturné og fortælle om det og udgive bøger, som er en måde at finansiere hele foretagendet på. Det hele er ikke finansieret på forhånd. Noget af det er finansieret ved, at man har regnet ind, hvor meget man kan tjene på ekspedition bagefter ved at holde foredrag, ved at sælge bøger. Så det er helt afgørende.

Men det er der ingen af dem, der tør drømme om, når de står dér, og skibet forsvinder. Jeg tænker, det må være en desperat situation, at man bygger en lejr på isen. Og hvad tænker de?

Jamen, nu træder Shackleton igen i karakter. Han stiller sig op og siger, "Vi har mistet vores skib. Nu skal vi overleve her på isen. Nu har vi en ny situation. Det, der kræves nu, det er, at vi holder varmen, at vi har en rutine, og at vi holder vagt, og at vi får skaffet mad." Og så laver han en plan for, hvordan hverdagen skal foregå, sådan så de kan overleve på isen. Og han tager over. Han mister ikke på noget tidspunkt overblikket over, hvad der skal ske, eller sætter sig hen og bliver fortvivlet over, at skibet er mistet,

hvilket jo er det mest forfærdelige, der overhovedet kunne ske. Han siger, "Der er en ny situation. Nu gør vi sådan." Og den tillid og opbakning, han har blandt besætningen, er så stor, så de egentlig bare siger, "Nå. Jamen, så er det det, vi gør."

De stoler på deres leder.

De stoler 100 procent på ham.

Er det ham, der giver... De bygger jo den her lejr. Nu er skibet jo skruet ned, og du siger, de bygger telte op igen og så videre. De kalder den Camp Patience. Altså "tålmodighedslejren." Er det simpelthen et ord, han giver den?

Nej, jeg ved ikke, hvem der fandt på det ord, og hvornår det kom.

Okay. Men det er jo meget sigende.

Ja, jeg tror, at den må være kommet efter et stykke tid, fordi jeg tror ikke, der var nogen, der på det tidspunkt, hvor de byggede den, havde nogen forestilling om, hvor lang tid det skulle tage. I virkeligheden var det allerførste, der skete, at Shackleton forestille sig, at de skulle trække deres redningsbåde til åbent vand. Og det satte han i gang med ret hurtigt efter, at de var kommet ud på isen og skulle overnatte der. Så arrangerede han, at nu går vi simpelthen, og så trækker vi redningsbådene. Det var jo et arbejde, som jeg lige har beskrevet: Det var jo isskruninger, som er oppe i flere meters højde. Det var ikke et spørgsmål om at trække det hen over en flad sø. Det var et terræn af bjerge, de skulle op- og nedad med de her både. Og de havde jo kun sig selv som trækdyr - og hundene selvfølgelig, men de kunne ikke trække de her både. Så det var et arbejde, som var ekstremt hårdt, og som jo ikke rigtig nyttede noget. De kunne flytte dem nogle få hundrede meter om dagen. I forhold til hvor mange, mange, mange, mange, mange sømil, der var til åbent vand, så battede det ikke spor.

Hanne, fortæl om hans lederskab og hans egenskaber, som også forhindrer, at der kom konflikt. Jeg tænker, det er unge mænd, og det går ikke, som de havde regnet med, og jeg forestiller mig den dér desperation eller den dér mytteristemning. Kan du komme med nogle eksempler på, hvad han gør?

Ja, den situation, hvor de bliver tvunget til at trække de her både, det er den eneste gang i de her flere år, hvor den her ekspedition foretager sig, hvor der er et åbent... ikke mytteri. Det er et stærkt ord at bruge. Men der er en åben meningsudveksling og uenighed. Og uenighed er jo tæt på at være mytteri, når man er i så kritisk en situation som det her. Men det er skibstømreren, der hedder McNish, som af alle bliver beskrevet som en lidt sur, vrangvillig type. Samtidig er alle også enige om, at han var enestående dygtig, og at ekspeditionen overlevede i meget, meget høj grad skyldtes hans evner som skibstømrer. Men han nægter simpelthen på et tidspunkt at trække disse både. Han synes, det er dumt og åndssvagt og spild af kræfter, og at de i virkeligheden tærer på nogle kræfter, som de burde bruge på at overleve. Så han synes, det er fuldstændig meningsløst, og han nægter at udføre det. Og sagen er den, at når du er i en kritisk situation, og din kaptajn siger, at du skal gøre noget, og hvis du stiller dig op og nægter - det går bare ikke. Og det var det eneste åbne mytteri mod Shackleton.

Kan du huske, hvordan Shackleton kommer ud af den? Hvordan løser han den konflikt?

Der er faktisk forskellige udgaver af det. Den bliver løst ved, at Shackleton taler McNish på plads. Det er ikke tale om, at de sætter sig ned og snakker stille og roligt om tingene og siger, "Du kan jo nok forstå, at vi er nødt til at sådan og sådan." Det er ikke en rundbordssamtale. Men hvordan han satte ham på plads, det er der forskellige udgaver af. Der er faktisk ét sted, hvor der står, at han måtte tage sin revolver frem og sige, "Det er sådan her, vi håndterer mytteri."

Wauw!

Men andre har en anden udlægning, hvor der bare blev skåret ud i pap, at det var ikke acceptabelt at sætte spørgsmålstegn på nogen måde ved kaptajnens ordre.

Jeg husker en anden historie, Hanne, hvor nogle af de mest problematiske eller nogle af de mest desperate besætningsmedlemmer, der ligesom ikke havde mere overskud, tog han ind til tæt til sig og sagde, "Vi sover sammen. Du sover i mit telt i nat."

Ja, det kommer lidt senere. Der var også en af sømændene ombord, en der hed Vincent, som havde ord for at være lidt af en bølle over for de andre. Hvor de så kom og klagede sig til Shackleton. Og han tog Shackleton ind i sin kahyt og sagde, at det var

uacceptabelt. Og så var der ikke problemer med Vincent bagefter. Men der var nogle typer, som en gang imellem gav problemer, og McNish var en af dem. Han kom op at slås med de andre. Der var også en, der hed Orde-Lees, som ingen af de andre kunne lide. Og der var de her typer, som kunne give gnidninger imellem de andre. Dem tog han typisk ind, ja, netop som du siger, i sit eget telt, eller senere hvor der var tale om, at man skulle gå i nogle både for at komme videre - så tog han dem med. Ikke så meget fordi han tænkte, at de kunne bidrage til noget positivt, der hvor han var. Men så lavede de ikke skade et sted, hvor han ikke kunne kontrollere situationen. Så på den måde tog han dem ind for at beskytte andre imod dem.

På et tidspunkt beslutter Shackleton, at de skal skyde deres hunde.

Ja. Det var en tung beslutning, fordi hundene har for det første været med på hele turen, og især efter at de måtte gå ned på isen og bo der. Det varede i ti måneder, mens de var på isen. Der spiller hundene en fuldstændig afgørende rolle for deres mentale trivsel. Hundene er supersjove. De løber rundt og leger. De er altid i godt humør. De får hvalpe. Og de her store, store mænd med skægstubbe, og som er så rå, som man kan blive, der er ikke noget mere nuttet, end når de sidder med sådan en håndfuld hundehvalpe og bare synes, at det er skønt. Og de var meget knyttede til hundene. De havde ansvar hver især for forskellige af dem.

Lidt afbræk.

Ja, det gav dem både et afbræk, og det gav dem en mulighed for at have noget varmt og hyggeligt at nusse med. Hundene fyldte den rolle, som måske en familie ville have gjort ellers. Så det var en meget, meget vigtig del af deres mentale trivsel, både at der skete noget, men også at det var jo nogle, som helt loyalt altid bare var glade for at se dem og logrede og sprang op ad dem. Så det var en meget, meget, meget, meget tung beslutning at sige, at nu kan vi ikke have hundene med længere. Og det var på det tidspunkt, hvor de skulle i bådene.

Ja, da Shackleton siger, at de skal afsted.

Så var Shackleton godt klar over, at der kunne de ikke have hundene med. Det var forfærdeligt.

Hanne, jeg har fundet et fantastisk citat fra Shackletons næstkommandør Frank Wild, der i forbindelse med, at de bliver nødt til at skyde hundene og også en kat, de faktisk har haft med sig, der er han - Wild - citeret for at sige: "Jeg har kendt mange mænd, som jeg hellere ville skyde end mine hunde." Så der er de tætte med dem.

Ja, det er de. Katten var også et problem, at den blev skudt. Den hed Mrs. Chippy. Og Chippy er et kælenavn for en skibstømrer. Og skibstømreren var jo McNish, og McNish var den mand, der havde gjort oprør eller i hvert fald sagt Shackleton åbent imod. Og det var hans kat. Og han tilgav aldrig Shackleton, at den skulle dø.

De har besluttet, at de skal ud i jollerne eller redningsbådene.

De har ikke besluttet det. Shackleton beslutter det. Der sker jo det, at på de her ti måneder bevæger isen sig, så det er jo ikke sådan, at de er det samme sted. Isen bevæger sig hele tiden, og de tager jo faktisk hele tiden positioner med sekstant, så de kan nogenlunde plotte ind på et kort, hvor de er henne. Og de kan se, at de kører rundt i sådan en form for en cirkelbevægelse, hvor de bevæger sig dels i sådan et bueslag rundt langs med kysten i Weddell-bugten, men også længere og længere mod nord, og det vil sige længere og længere mod åbent vand. Og samtidig begynder det at blive sommer igen. De har jo tilbragt hele vinteren nu på isen, og det begynder at blive åbent. Den måde, at de kan mærke, at de kommer tættere på åbent vand, det er faktisk ved, at isen begynder også at bevæge sig. De kan mærke bølgebevægelser under isen.

Åha!

Havis er jo meget mere elastisk end søis, fordi havis er der salt i, så havis kan jo godt tåle at bukle op og ned nogle gange, uden at den går i stykker. Så derfor kan man godt have sådan nogle bølgebevægelser, hvor man kan mærke, at nu begynder den at blive tyndere. Men der kommer også flere revner i den. Så de var klar over, at - de kom længere og længere mod nord, det blev varmere og varmere, og det blev sommer - at på et tidspunkt ville de skulle gå i bådene igen. Og beslutningen om, hvornår gør vi det? det er selvfølgelig Shackletons. Den allerførste gang de gør det, må de ret hurtigt trække bådene op på en isflage igen eller på isen igen, fordi de er stadigvæk i pakis. Og de vil jo ikke have redningsbådene kvast. Hvis redningsbådene bliver kvast, så er de færdige.

Så er der ikke længere noget håb. Så de venter nogle dage igen. Og så begynder det efterhånden at blive så levende, at nu er det nu. "Nu går vi i bådene, fordi nu er det åbent vand." Og så går de i bådene.

Den beslutning er stor, fordi på en måde har isen jo givet dem en beskyttelse. De har kunnet fange sæler, de har kunnet fange pingviner, de har haft fast grund under fødderne. I det øjeblik de er i redningsbådene, så skal de finde land. De kan ikke blive i redningsbådene forever. De er nødt til at finde land. Det er begrænset, hvor meget ferskvand de kan have med. Så længe de kan fange en isklods en gang imellem, kan de lave ferskvand, men på et tidspunkt vil det måske også være svært. Så nu skal de fange land.

Og det bliver måske nogle af de farligste dage overhovedet på deres ekspedition.

De vidste jo ikke, da de sprang i bådene, hvor lang tid det ville tage. De håbede, det ville tage nogle dage. Det endte faktisk med at tage syv dage. Og de havde ganske, ganske dårligt vejr undervejs.

De har udsigt på Elephant Island.

Nej, i første omgang er det et andet sted, de vil gå i land - en der hedder Paulet Island. Den mister de. Den kommer de til at drive forbi. Det første døgn overnatter de ved, at de finder en isflage, trækker bådene op, sover på isen. De stiller teltene op. De sover på isen. Shackleton er urolig. Han kan ikke sove. Han går op, klokken er 11, der er svagt måneskin. Og lige pludselig går isflagen i stykker, simpelthen under fødderne på ham. Og der er et telt...

Nej, nej, nej! Det er som en tegneserie.

Det er fuldstændig som en tegneserie! Der er et telt, som ligger hen over isflagen, og der er to, der falder i vandet. Den ene er i soveposen og kan ikke selv komme ud, og Shackleton får fat i ham og får hevet ham op, og den anden klarer selv at komme op.

Nej, nej, nej.

Næste nat igen på en isflage. Den tredje nat igen på en isflage. For Shackleton er det vigtigt, at de tre både - de har tre redningsbåde - holder sammen hele tiden. De må ikke på noget tidspunkt miste hinanden, fordi så ved han godt, at den båd, der forsvinder fra de andre både, så er løbet kørt for den. Den tredje nat ankrer de op ved en isflage, men de sover i bådene. Det er ikke behageligt, men det gør de. Den fjerde nat... Og de ror jo. De sidder med fødderne i iskoldt vand. De har hænderne fulde af vabler. De er iskolde, de er gennemgåede. Det er altså virkelig, virkelig forfærdeligt. Den fjerde nat forankrer de sig igen til en isflage, men på et tidspunkt bliver de ryk, der er, så voldsomme, at de må simpelthen skære fortøjningen til isflagen og driver om på ny og på må og få. De har bylder, og efter den fjerde nat har de ikke mere ferskvand. De kommer så tæt på Elephant Island, så de kan se den, men der kommer en storm. Der går halvandet døgn mere.

Holder de sammen, de tre både, på det tidspunkt?

Ja, indtil nu har de holdt sammen, men den sidste nat i mørket mister de den mindste af bådene. Den forsvinder for dem. De kan ikke se den.

Det var det, der ikke måtte ske.

Det var bare det, der ikke måtte ske, og Shackleton er dybt bekymret. Og så kommer daggry, og de er ret tæt på land, og de kan se, at de kan komme i land. Og de finder den tredje båd. Og alle tre både kommer frelst gennem brændingen og kommer ind på land. Og det burde jo være en jubelscene, men de har været syv døgn i bådene, og de er ødelagte. Der er én, der formodentlig har fået et hjertetilfælde undervejs, men klarer sig.

Okay!

Der er flere, der må bæres i land. Én der har så voldsomme forfrysninger, at han senere må have amputeret nogle tæer under kummerlige forhold. Der er flere, der er fuldstændig... altså, du kan ikke få øjenkontakt med dem. De er helt væk. Men der er også nogle, der klarer det og får hevet bådene helt op på land, får skaffet vand, får lavet nogle midlertidige lejre. Men det er en meget, meget voldsom oplevelse for alle. Men alle overlever.

Og de sætter deres ben på Elephant Island. Og det er for første gang i og 479 dage, at de har jord under fødderne.

Ja.

Det er jo helt vildt.

Ja.

Hanne, hvor længe bliver de på Elephant Island?

De bliver der omtrent en god uges tid, lige akkurat tid nok til at Shackleton siger til McNish, "Kan du forhøje rælingen på den største af redningsbådene, den der hedder James Caird? Vi skal også have en mast på den. Vi må afsted." Han er fuldstændig klar over, at hvis de bliver der, så dør de allesammen der. De må sende en redningsekspedition afsted for at skaffe hjælp.

Og hvor skal den gå hen?

Der er kun ét sted, den kan gå hen, og det er til nærmeste sted, hvor der er mennesker med større både og en telegraf. Og det er Sydgeorgien, hvor de satte ud fra...

For halvandet år siden.

Ja. Men der er altså 660 sømil igennem noget af det mest stormombruste farvand i hele verden. Og det er iskoldt. Og der er fyldt med is.

Og Shackleton - så vidt jeg husker - skriver en et brev... Er det til hans... Er det til kaptajnen?

Nej, kaptajnen, som er Worsley, han kommer med Shackleton, fordi han er en enestående navigatør, og de skal kunne navigere, hvis de skal finde Sydgeorgien, som er som at finde en nål i en høstak.

Så brevet er til Wild.

Brevet er til hans second in command, som er Wild, som han overlader ansvaret for de resterende, der skal blive på Elephant Island. Shackleton tager fem med sig i redningsbåden, som nu er blevet til et lillebitte skib. Og så lader han de andre blive på Elephant Island og siger til Wild, "Det er dit ansvar, at de her mennesker overlever. Du har min bemyndigelse til at tage alle beslutninger. Hvis ikke jeg kommer tilbage, så skal du tage afsted til Deception Island med en af de to andre redningsbåde med nogle mænd og skaffe hjælp. For på Deception Island vil der nok på et tidspunkt være nogle hvalfangere igen om et halvt års tid."

Og to af de mænd, han tager med sig, er også nogle af de mest problematiske, så vidt jeg husker?

Ja. Han tager dels nogle med, som han er dybt afhængig af for at kunne gennemføre turen. Han tager Worsley med, som er kaptajnen, og som skal navigere, og som er enestående dygtig til at navigere og - viser det sig - også rigtig dygtig til at sejle i dårlige farvande. Han tager Tom Crean med, som er hans tredjestyrmænd, og som er en klippe af ro og styrke. Og så tager han McNish med, som er den her tømrer, som han jo faktisk har haft sammenstød med, og som han ikke tør lade blive tilbage, fordi han har det med at skabe konflikter. Så han tør ikke lade ham blive tilbage. Han tager Vincent med, som er ham, der var en bølle, som han havde givet en reprimande én gang. Han er også en stor, stærk sømand, så han er også god at have med. Og så tager han én med, der hedder McCarthy, som er også en stærk sømand.

Og hvor længe går der, før de kommer frem til South Georgia, til Sydgeorgien?

Jamen, der går næsten tre uger.

Hold nu op!

Ja. De tager afsted den 24. april, og de kommer i land den 10. maj.

Og så venter der...

Ja, jeg bliver nødt til at fortælle... Fordi den tur var så vild, at det var kun tre gange, fire gange, undervejs, at det lykkedes for Worsley at tage det, der hedder en solhøjde, som er fuldstændig nødvendig for, at man kan bestemme, hvor man er på et søkort. Hvis ikke du ved, hvor du er på søkortet, så kan du heller ikke finde det sted, du skal hen til. Og hvis de rammer forbi Sydgeorgien... De har jo vinden mere eller mindre i ryggen, så hvis de rammer forbi den, så kommer de aldrig tilbage til den. Så de skal ramme den. Og undervejs en nat kigger han ud, og så tror han på et tidspunkt, at nu... De har jo ti storme undervejs på de her tre uger... Så tror han, at nu lysner det, for han tror, han ser en lys stribe oppe i himlen, hvor det lysner, indtil det går op for ham, at det er toppen, det hvide skum, på en bølge, som simpelthen er så tårnhøj, at han aldrig sit liv har set så stor en bølge. Og han når at skribe til de andre, "Hold fast med alt, hvad I kan!" og så skyller vandet ind over dem, og så tilbringer de næste to timer med at prøve at få vandet ud igen.

Nej, nej, nej!

Så det var en hård tur.

Fortæl om, da de kommer frem til Sydgeorgien.

Ja, de kommer frem. De ser først noget tang dagen inden. Så ved de, at så er de nær land. Så begynder de at se havfugle. Det er også et godt tegn. Og så får de faktisk endelig set toppen af Sydgeorgien. Nu ved de, at de har ramt rigtigt. De ved ikke præcis, hvor de er. Men de ved, det er på høje tid, for de har ikke mere ferskvand ombord, og de er ved at dø af tørst, og de kan ikke mere. De kan fysisk ikke mere. De er helt fuldstændig færdige. Og så kommer der en storm. Og det nemme ville have været at sige, "Det er vi ligeglade med. Vi prøver at gå i land, selvom der er en stenhård brænding og masser af klipper. Vi går ind. Vi må i land." Men Shackleton tager igen den meget svære beslutning, som er, "Det gør vi ikke. Det er simpelthen for farligt. Hvis vi går ind nu, så risikerer vi, at båden bliver splintret." Så de bliver ude et døgn mere uden vand.

Hanne, de kommer i land på Sydgeorgien.

Ja, de kommer i land. De spiser nogle havfugle. De kommer lidt til kræfter. Men de er jo kommet ind på den forkerte side af Sydgeorgien. De er kommet ind på vestkysten, som

er ubeboet, og Shackleton ved, at de er nødt til at komme over på østsiden. Det er der, hvalfangerstationen er. De kan ikke sejle. De kan ikke sætte båden ud igen. Det er en alt for stor risiko. Så han beslutter sig at gå tværs over Sydgeorgien. Og han tager Worsley og Tom Crean med sig, og så sætter de ellers afsted. De tager ingen soveposer med. De tager absolut det mindste med, de kan tage med, så de har noget at spise, og så går de uden oppakning ellers.

Og det er jo simpelthen et spørgsmål om at bestige bjerge, det her. Det er høje bjerge. Og de skal finde et pas. Og det gør de også på et tidspunkt. Efter de er kommet op til tre blinde vinkler, så kommer de endelig til et pas, sætter sig ned, holder fast om hinanden og rutsjer ned, hvor de bruger et tov, de ruller sammen som slæde. Ved et mirakel overlever de. De fortsætter. På et tidspunkt har de ikke sovet i et døgn, og Shackleton siger, "Okay." Han bevilliger hvil. De sætter sig ned. Og da der er gået fem minutter, så vækker han de to andre og siger, "Nu har I sovet i en halv time. Nu går vi igen," for han ved, at vi kan sove nu, så overlever vi ikke. Så går de igen. Og halvandet døgn efter de er kommet afsted, så står han klokken halv seks om morgenen... Der er de så faktisk ved at nærme sig hvalfangerstationen. Og han står helt stille. Det er vindstille. Og så mener han, han kan høre fløjten i hvalfangerstationen, som kalder folk på arbejde. Og de kommer frem. De er jo helt uigenkendelige for de mennesker, de har mødt før. Men de kommer frem. De går ind i byen. De første børn, der møder dem, de løber skrigende bort, fordi de ser jo ud som...

Ja, der er nogle af de billeder, man har set. Det er jo helt vanvittigt.

Ja. De er sorte i hovederne. De har skæg og hår, der står ud i alle retninger. De har sko og tøj, der hænger i laser. De har et vildt blik i øjnene.

Og Hanne, de har haft følgeskab af det, som Shackleton kalder "den fjerde mand."

Ja. Hele vejen over bjergkæden har Shackleton en fornemmelse af, at de ikke kun var tre, men at der var én mere med. At der var nogen, der fulgte med dem.

Og det er noget, som bliver ret berømt. Der er jo en digter - hvad hedder han?

T.S. Eliot.

... der skriver det her "the third man."

Ja, han korter det så ned til tre mænd. For Shackleton var det fire i den dagbog, han skriver om forløbet. Men Eliot syntes, at det rent poetisk var bedre med tre mand. Men det er rigtigt, det gør han. Han skriver et meget berømt digt, som handler om den tredje mand, der følger dig.

Og det har du sendt mig. Og det vil jeg læse op. Og så har vi faktisk Eliots egen stemme bagefter, der læser en del af det her meget berømte digt, han skrev i 1922, der hedder "The Waste Land." Jeg læser op, og så hører vi Elliots stemme bagefter.

"Hvem er denne tredje, der hele tiden går ved siden af dig? Når jeg tæller, er der kun dig og mig sammen. Men når jeg kigger frem, op ad den hvide vej, der går der hele tiden én ved siden af dig klædt i en brun kappe med en hætte. Jeg ved ikke, om det er en mand eller kvinde."

"Who is the third who walks always beside you?
When I count, there are only you and I together
But when I look ahead up the white road
There is always another one walking beside you
Gliding wrapt in a brown mantle, hooded
I do not know whether a man or a woman
—But who is that on the other side of you?"

Hanne, det lyder, som om det er døden, der forfølger dem. Var det sådan, Shackleton så det?

Det tror jeg ikke. Jeg tror, den måde han beskriver det på, så var det noget venligt, en kammerat, der fulgte med ham, som holdt hånden over ham.

Det var sådan en guardian angel?

Ja, det tror jeg helt sikkert.

Lad os høre, hvad der sker med mændene, der er tilbage på Elephant Island, som nu har ventet længe, længe på at blive undsat.

Ja, altså de kunne jo godt regne ud, hvornår Shackleton burde være der. Han burde allerede have været der i løbet af maj, og det var også rigtigt. Shackleton nåede faktisk ind på Sydgeorgien den 10. maj, så det burde de. Men de kigger forgæves efter redningen i flere måneder, imens de overlever og spiser pingviner og prøver at opretholde en rutine. Men de bliver jo mere og mere nervøse, og Frank Wild, som er tilbage, er begyndt at tænke, at han må på en eller anden måde sætte en båd i vandet og komme afsted til Deception Island. Fordi de har opgivet håbet om at se Shackleton. Shackleton har faktisk været dernede flere gange med forskellige skibe, men har måttet opgive på grund af is.

Altså hvalfangerskibene?

Ja, og et skib som var udlånt fra Chile. Så der har været forskellige forsøg på at redde dem, men de er blevet stoppet af isen. Men den 30. august lykkes det for et lille, chilensk skib, der hed Yelcho, at komme igennem isen. Og Shackleton og Worsley og Tom Crean står i stævnen på skibet og kigger. Og Shackleton tæller. Han tæller med kikerten for at se, om de allesammen er der. Og da han har talt til 22, så ånder han lettet op.

Alle er fortsat i live.

Alle er i live. Han har ikke mistet nogen.

Hanne, tak, fordi du førte os sikkert igennem i dag.

Den Yderste Grænse er produceret af Kontoret Juhl & Brunse for Nationalmuseet og Radio LOUD med Bjørn van Overeem som sikker kaptajn bag lyden. En særlig tak til Alaska Film and Video Production Resource og Arktisk Institut. Find serien på ww.vorestid.dk eller dér hvor du normalt finder dine podcasts.